

СТАНОВИЩЕ

от доц. д-р Добринка Парушева, ПУ “Паисий Хилендарски”, ФИФ, Катедра Етнология /
Институт за балканистика с Център по тракология, БАН

за дисертационен труд на тема *Политическата култура на българските турци (края на XX и началото на XXI век)* за присъждане на Надежда Йорданова Жечкова на образователната и научна степен *доктор* в професионално направление 3.1. Социология, антропология и науки за културата

Темата за политическата култура на българските турци е от изключително значение, тъй като именно политическата култура влияе върху политическото поведение на тази общност, която представлява около 10% от населението на България и дори само поради броя си влияе върху развитието на политическия процес в страната. Етнологичното изследване на съвременните аспекти на този проблем е не само актуално и полезно, то е и голямо предизвикателство. Работата на терен с етническата общност, която е обект на изследване, е особено трудна за млади изследователи.

Представеният от Надежда Йорданова Жечкова дисертационен труд *Политическата култура на българските турци (края на XX и началото на XXI век)* е пример за успешно справяне с това предизвикателство. Текстът се състои от увод, три глави и заключение, към които са добавени библиография и списък с информатори, с общ обем от 207 страници.

В Увода (с. 4-16) докторантката посочва обекта и предмета на изследването, целта и изследователските задачи, свързани с нейното постигане. Изследователските подходи (исторически и етнологични) са подбрани така, че да доведат до постигане на заявената цел. Надежда дискутира използваните източници на информация, като по-обстойно описва, по места и години, личните си теренни проучвания, без да пропуска и трудностите, които е срещнала на терен. Предложен е и стегнат историографски преглед. В първата глава (с. 17-47) авторката представя теоретичната рамка на изследването. Тя демонстрира много добро познаване на академичната литература по проблемите на политическата култура изобщо и политическата култура на малцинствени етнически общности в частност, преди да сподели мнението си, че политическата култура на българските турци не може да попадне в рамките на понятието *политическа субкултура* и е изследвана като *етнически специфична политическа култура* (с. 37). Надежда

Жечкова ни предлага и задълбочена дискусия на понятието *колективна памет* и на взаимовръзката между история, памет, религия и политическа култура. Втората глава (с. 48-104) представлява исторически преглед на политиката на българската държава към турското малцинство от 1878 г. до 10 ноември 1989 г. Специално внимание е отделено на „Възродителния процес“ и „Голямата екскурзия“ през последното десетилетие преди падането на комунистическия режим. Много добро впечатление прави фактът, че премереното изложение не е самоцелно, а е насочено към изясняването на фактори, влияещи върху политическите ориентации на българските турци във всеки период от историческото развитие. За особено ценни и добавящи „принадена стойност“ на тази глава намирам вмъкнатите цитати от интервюта с „възвращенци“.

В основната, според мен, трета глава (с. 105-178) Надежда Жечкова се насочва към изпълнението на последните две от заявените в Увода и най-важни от гледна точка на целта на изследването задачи. Най-напред е предложен анализ на двата основни, според авторката, фактора, влияещи върху развитието на съвременната политическа култура на българските турци: от една страна, демократизацията и свързаното с нея възстановяване на правата на разглежданата общност и, от друга страна, паметта за социализма и по-конкретно травматичният спомен за смяната на имената и съпътстващите я репресивни мерки. Открояването на поколенчески специфики при дискусията на тези фактори прави много добро впечатление. По-нататък в текста са представени основните политически ориентации и нагласи на етническата общност. Тук бих приветствала наличието на едно (макар и кратко) пояснение за начина, по който са подбрани тези ориентири – дали е следван модел, прилаган в други случаи при подобни изследвания, или пък теренните материали са довели авторката до представяне на нагласите точно по тези показатели. Изложението в тази част, разбираемо, налага в редки случаи повторения, тъй като, например, естатистките нагласи влизат в противоречие с ориентацията към свободата и се налага отново да бъдат коментирани. Специално внимание заслужава заключението на Надежда за слабото влияние на религията и съответно по-високия интензитет на етническата принадлежност като формираща политическата култура на българските турци. В тази глава е представена голяма част от теренния материал. Цитатите от интервюта са добре подбрани и вплетени в изложението. На пръв поглед изглежда като че ли те само илюстрират казаното от авторката, но всъщност представените политически ориентации и формулираните общи тенденции в развитието на политическата култура на българските турци са несъмнен резултат от анализа на събрания теренен материал и това е един от основните приноси

на предложения текст, който, доколкото на мен ми е известно, е първото цялостно изследване върху проблема за политическата култура на тази общност.

В Заключението Надежда Жечкова откроява още веднъж значението на паметта за миналото и нейната рефлексия в настоящето за формирането на нагласите на българските турци към политиката. Изхождайки от убеждението за доминиращи афективни и оценъчни (за сметка на познавателни) политически ориентации, тя прави извода, че сред общността доминира поданическа политическа култура, макар да се наблюдават отделни елементи и на патриархална, и на участническа политическа култура. В тази връзка бих коментирала като недостатъчно изяснена „намесата“ на източния или „султански тип“ политическа култура (по Линц) в „системата“ на Алмънд и Верба. Струва ми се, че необходимостта от тази „намеса“ – например, като допълваща класификацията – трябва да бъде изяснена изрично.

Разбираемо е един първи голям текст да има и недостатъци. Мога да спомена, например, намесването на изборите от 2017 г. в текста на с. 142 при положение, че като горна хронологическа граница в началото на текста е спомената 2016 г.; дискусията на „автономия в Кърджалийско“ в параграфа за евроинтеграцията и НАТО и др. подобни. Мисля обаче, че тези недостатъци са пренебрежимо малки и не накърняват общото положително впечатление от текста.

Дисертационният труд на Надежда Жечкова предлага не само споменатия анализ на собствен теренен материал. Той се основава и на данни, извлечени от архивни и публикувани документи, както и на материали от периодичния печат. Освен това текстът свидетелства за уменията на докторантката да влиза в дискусия с авторите на академични публикации, където намира това за необходимо. Смятам, че той отговаря на всички изисквания за придобиване на образователната и научна степен *доктор*. Представеният Автореферат отразява коректно съдържанието на дисертацията и приносите на докторантката. Приложеният списък с публикации свидетелства, че тя има пет публикации по темата на доктората, от които една на немски и една на английски език.

Поради всичко изложено давам положителна оценка на представения дисертационен труд и предлагам на почитаемото научно жури да присъди на Надежда Йорданова Жечкова образователната и научна степен *доктор* в професионално направление 3.1. Социология, антропология и науки за културата.

04.04.2018

Пловдив

Д. Парушева